
Nr. 121 - Persillekræmmeren - 2019

En Stensballe Krønike II – fortsættelse

Kort efter folketællingen i 1787 venter Niels og Sophie barn. Sophie føder tvillinger og dør i barselsseng. De nyfødte tvillinger - Peder og Jesper - dør i løbet af få måneder.

Allerede en måned efter Sophies død trolover Niels sig med en ung tjenestepige – Maren Nielsen - på 18 år fra Stensballe. Måske var hun tjenestepige på Niels' gård. Kort efter bliver de viet i Vær kirke.

Et sådant ægteskab var dengang nok mere praktik end kærlighed. Det var simpelt hen nødvendigt, at der hurtigst muligt kom en ny husmoder i gården, og en ung tjenestepige sagde ikke nej til sådant et tilbud. Dengang varede et ægteskab "indtil døden jer skiller", og skilsmisser var en sjældenhed. Niels og Maren får et par børn sammen – Jesper og Sophie – og så sker der en ny tragedie.

Niels dør 35 år gammel i 1792, og den nu forældreløse dreng på 8 år kommer over til sin barnløse faster og morbror som plejesøn, og som senere "arvtager" af deres fæstegård.

Maren gifter sig i løbet af meget kort tid med en Jens Christoffersen, og det bliver deres søn Niels Jensen og hans efterkommere, der viderefører gård nr. 12 "Sundgården" – men det er en anden historie.

I 1812 overtager Mads Nielsen så fæstet på gården efter sin morbror og faster, der kommer på aftægt i gården, indtil de dør henholdsvis 10 og 20 år senere. Der er ingen tvivl om, at han har plejet og forsørget dem godt.

Mads Nielsen bliver gift med Anna Pedersdatter, og de får børnene Peder og Anne Sophie. Mads er en dygtig bonde, og i 1833 får han præmie og hæder som en af egnens dygtigste høravlere. Der blev nemlig dengang i Stensballe dyrket meget hør, hvoraf man kunne fremstille hørgarn til vævning, lærred til skjorter, sengetøj og m.m. Hørgarnet blev bl.a. lavet i et brådhus, deraf navnet Brådhusvej, hvor "Nørrevang" jo ligger.

Ved folketællingen i 1834 bor Mads og Anna på gården sammen med deres 2 voksne børn og en tjenestekarl.

Mads Nielsen har fæstet på gården til 1848. Han dør i 1853, 69 år gammel som aftægtsmand. Anne Sophie dør 5 år senere i 1858.

Sønnen Peder får en fæstegård i Nebel, medens datteren Anne Sophie gifter sig med Rasmus Rasmussen, der overtager fæstet på gården efter sin svigerfader. Han skal i årlig landgilde til godsejeren på Stensballegaard, ligesom sine forgængere betale i kontanter 6 rigsdalere, og i naturalier et får, en gås. 2 høns og 20 æg, samt yde hoveri efter den aftale, der i 1796 blev indgået mellem egnens bønder og godset.

I Rasmus Rasmussens tid på gården fra 1848 til han dør i 1882, sker der virkelig ting og sager.

Danmark kommer i krig med preusserne 1849-51 og igen i 1864, og flere unge mænd fra sognet kommer hjem fra krigen mere eller mindre lemlæstede.

I 1849 får vi den første grundlov, og hoveriet bliver ophævet. I Stensballe dog først et par år efter, samtidig med at fæstebønderne begynder at forhandle med Stensballegaards ejer om at frikøbe deres gårde.

Dette kom selvfølgelig til at betyde mangel på arbejdskraft på Godset, da de lokale bønder nu var mest interesserede i at passe deres egne gårde.

Der var ledig arbejdskraft inde i Horsens, men der var dengang langt fra Horsens til Stensballe. Man skulle hele vejen rundt over Hansted og Nebel, hvis man da ikke kunne blive færget over Sundet, når det passede ”a færgemand”.

Selvom de gamle i Stensballe sagde, at det var umuligt at bygge en bro over så stort et vand som Stensballe Sund, blev det alligevel besluttet at bygge en træbro, så det blev muligt at komme fra Horsens til Stensballe. Godsejeren havde store interesser i sådan en bro, og han leverede da også alt tømmeret. Broen stod færdig til indvielse den 8. august 1854, ikke for at Rasmus og hans familie kunne komme nemmere til Horsens, for hvad skulle de der?, men for at folk fra Horsens lettere kunne komme til den lille landsby og bl.a. arbejde på Godset.

10 år senere i 1864, da Stensballe folket hørte, at preusserne var på vej op gennem Jylland, blev de bange for, at de skulle løbe over broen og komme til Stensballe, så de brød den i stykker. Den blev dog genetableret allerede i 1868.

Broen over Stensballesund gjorde Stensballe til et yndet udflugtsmål for horsensborgerne. Især på sommersøndagene drog lange rækker af hestekøretøjer ud til den idylliske landsby, så der har sandelig også været noget at se på for bønderne og deres familier i Stensballe. I den forbindelse opstår der flere traktørsteder i Stensballe, f.eks. ”Krokodillen”, hvor udflugtgæsterne kunne få stillet deres tørst.

I juli måned 1856 frikøber Rasmus Rasmussen så sin gård fra Godset og bliver selvejergårdmand. Rasmus betaler kontant – han har sparet penge op – 2400 rigsdaler for sin gård. Udover gården medfølger en andel i en lille parcel midt i Stensballe by – en fælleshave sammen med de andre bønder til avl af frø til bl.a. havebrug. Det er måske det, der sætter tankerne i gang hos den unge Rasmus Østergaard, og som bliver kimen til industrivirksomheden ”Østergaards Frøavl”.

Stensballebønderne var jo kendt viden om som ”Persillekræmmerne” for deres grøntsager, som de solgte på de omkringliggende markeder.

I forbindelse med gårdhandelen bliver det pålagt såvel Rasmus som de andre nye selvejere, ikke at foretage inddæmninger ved Sundvig – dette var fortsat forbeholdt ejeren af Stensballegaard. Han måtte heller ikke uden for sin grund skære tørv, sætte sine kreaturer på græs, eller hugge pilegrene til opsætning af hegn.

Rasmus øger i de følgende år sin gård ved tilkøb af mindre jordparceller, og i hans tid tinglyses der ikke gæld på gården – han var sparsommelig og økonomisk bevist.

På et tidspunkt flytter der også en gartnerfamilie ind på gården, hvorfra der nu også drives gartneri. Rasmus og Anne Sophie får 3 børn - Rasmus, Niels og Anne.

I 1867 mister Rasmus sin Anne Sophie, og han gifter sig med den 30 år yngre Maren Mikkelsdatter fra Ørritslev, og de får 2 døtre Anne Sophie og Marie.

Rasmus dør i 1882 67 år gl., og Maren Mikkelsdatter driver gården videre som gårdejerinde med sin stedsøn Rasmus som bestyrer, men det bliver ikke ham der får gården, der nu har fået navnet "Sophiesminde", opkaldt efter afdøde Anne Sophie.

Maren Mikkelsdatter dør i 1902 i en alder af 58 år, og "Sophiesminde" overtages nu af hendes datter Anne Sophie, der 10 år senere gifter sig med en bondekarl fra Haldrup, Rasmus Nielsen. Da Maren dør i 1902, er man i fuld gang med at bygge Odderbanen, der indvies 2 år senere.

Det har været et stort samtaleemne i Stensballe, og sikkert også ved Marens begravelse hin junidag. Den jernbane havde man ikke brug for - den gik jo langt uden om Stensballe.

Den anden datter Marie har i 1896 giftet sig også med en Rasmus Nielsen, der ejer en anden gård på Agervej i Stensballe, i dag nr. 6, hvor kun stuehuset er tilbage.

Så vi har igen 2 familier på samme vej – 2 søstre med hver en Rasmus Nielsen.

Da Rasmus flytter ind hos Anne Sophie og bliver ejer af "Sophiesminde", bygger han en ny avlsgård og et nyt stuehus. Det siges, at de betalte kontant.

Søsteren Marie vil ikke stå tilbage, så hun og hendes Rasmus bygger magen til, men kort efter dør hendes Rasmus i en alder af 38 år i 1912.

Anne Sophie og Rasmus får ingen børn, og da Marie og Rasmus' eneste datter Maren Kathrine dør af tuberkulose på Vejle Fjords Sanatorium i en alder af kun 35 år, er vi ved vejs ende.

Da der nu ikke var nogen arvinger til de 2 gårde, beslutter de at testamentere det hele til et alderdomshjem i Stensballe, og så er vi tilbage til mindetavlen på "Nørrevang". Den sidste af de fire dør i 1960.

Jordene til de 2 gårde er i dag i store træk udstykket til Griffenfeldparken og Landsbyhaven, og som sagt er "Nørrevang" bygget på et stykke af det.

Mindetavle på Nørrevang over de to ægtepar